nationalmuseum

Sinnen och
känslor

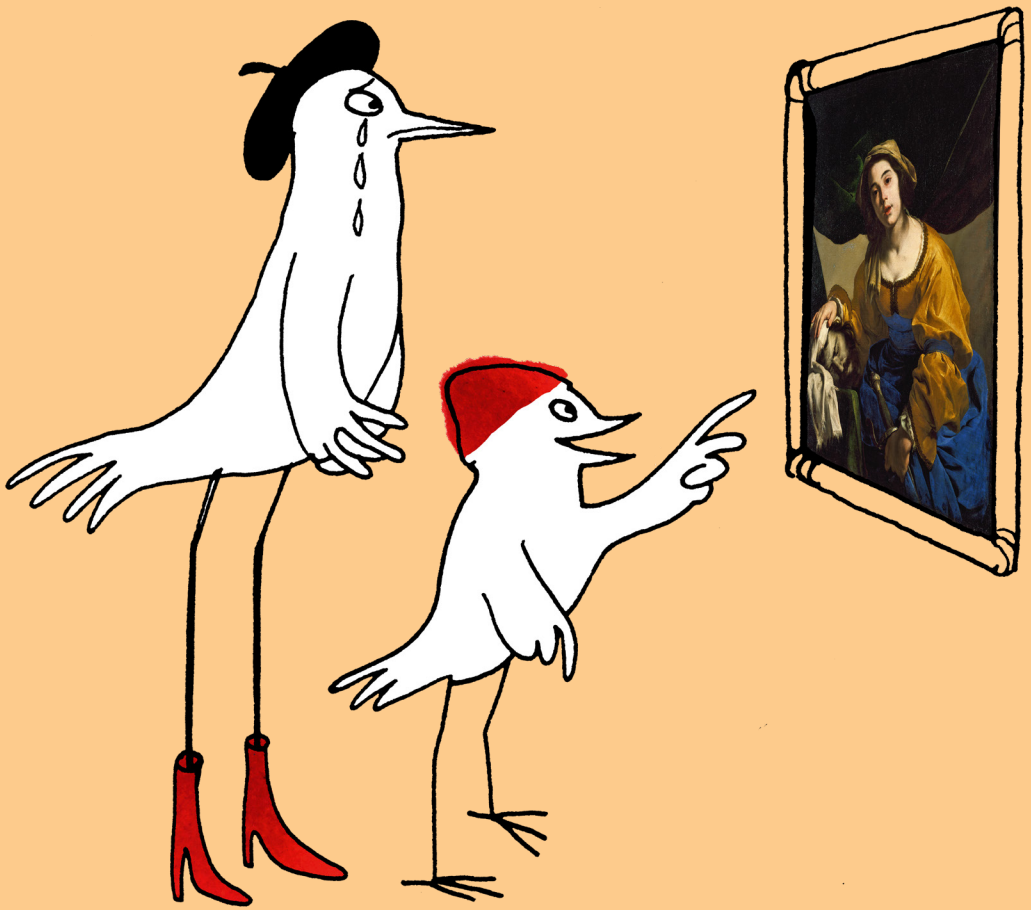

Sensibus

Våra olika sinnen hjälper oss att tolka och förstå vår omvärld. Kanske är det främst seendet som vi kopplar till konsten, men synen och ögonen är långt ifrån det enda vi använder när vi upplever konst.

Det finns många sätt att upptäcka konst på och när vi använder flera av våra sinnen blir upplevelsen så mycket större. Upptäck och utforska konsten genom att dofta, känna, lyssna, balansera, smaka och genom att spänna blicken och titta riktigt noga. Det är bara fantasin som sätter gränser för hur konst kan upplevas!

Våra känslor är vårt livsviktiga signalsystem. De är som ett slags svar på det vi upplever, och de hjälper oss också att tolka hur andra känner. Konst är gjord av människor för människor och kan hjälpa oss att förstå och sätta ord på våra känslor och tankar.

Här under *Sensibus* har vi samlat konst som ni kan använda för att tillsammans prata om hur det känns att vara människa. Vi har också samlat några exempel på olika stilleben att utforska med alla sinnen. Det finns också förslag på *Sensibus*-fix, såsom *Teckna känslan!* och *Känselteckna på ryggen*.

Vänd upp en känsla – hur känns det att vara människa?

För att förstå oss själva och andra behöver vi lära känna våra känslor. Vi behöver också kunna sätta ord på dem för att kunna uttrycka hur vi mår och vad vi känner. Känslor kan vara härliga och besvärliga! De kan bubbla som ett mysigt moln i magen eller kännas som en jobbig klump i halsen. Men varför finns känslor? Har de någon funktion egentligen? Genom konsten kan vi få syn på känslor som syns på utsidan och vi kan fundera över de känslor som kanske inte alltid syns men som känns på insidan.

På sidorna 78–79 i boken finns en uttrycksfull bild av skulpturen *La Marseillaise* och texten *Fara och färde*. Vill ni fortsätta fundera kring våra olika känslor efter att ha läst kapitlet har vi valt ut några känslobilder att titta vidare på här. Bilderna kan användas som en utgångspunkt för samtal om hur det känns inuti.

Fortsätter på nästa sida →

Förbered innan

→ Skriv ut alla känslobilderna som finns i PowerPoint.

Gör så här

1. Dela in klassen i lagom stora grupper med, om möjligt, en vuxen i varje grupp. Varje grupp samlas runt ett bord där alla bilderna ligger upp- och nervända. Låt en elev vända upp en bild som gruppen sedan tillsammans tittar på. Funderar kring frågor som:

→ Vad tror du att personen på bilden känner?
→ Hur ser du det?
→ Hur känns det att vara … (känslan i bilden)?
→ Var sitter eller känns den känslan i kroppen på dig?

2. Vänd upp en ny bild och samtala vidare, eller gå vidare med övningen Teckna känslan!

Teckna känslan!

Hur känns det inuti när du är arg, glad eller sorgsen? Har en känsla en färg eller form? Pröva att låta pennan eller kritan visa hur det känns och låt färger, former och linjer fylla pappret.

Förbered innan

→ Papper och färgkritor eller färgpennor.

Gör så här

1. Dela ut papper och kritor eller pennor i många olika färger.
2. Välj en känsla som ni tolkar, eller utgå ifrån känslan ni samtalade om i Vänd upp en känsla. Innan ni sätter igång att teckna – diskutera tillsammans.

Förslag på frågor

→ Om den här känslan var en färg, vilken skulle det vara? Välj en färg!
→ Vilken form skulle känslan ha? Mjuk och fluffig eller taggig och vild?
→ Hur ska linjerna tecknas? Med små, små prickar eller med stora, böjande former? Stort eller litet?
→ Hur tycker du dagens känsla ser ut?

3. Dags att börja teckna!
4. Sätt sedan upp alla känsloteckningar till ett stort känslolapptäcke på väggen.

Mer smarriga och stinkande stilleben

Konsten är full av målningar som är fyllda med mat, blommor eller annat uppställt. Det brukar kallas stilleben. Vissa stilleben är så verkligt målade att de lurar ögat och vi kan nästan se hur det luktar, smakar eller hur det känns i bilden.

Om ni blir nyfikna på att upptäcka mer konst som kittlar sinnena efter att ha tittat på *Stilleben med körsbär* i boken på sidorna 74–75 eller *Frukoststycke med pokaler* på sidorna 80–81, finns här fler smarriga, stinkande, läbbiga eller bara härligt sinnliga stilleben att titta på (finns i PowerPoint)! De kan användas som utgångspunkt för samtal kring våra olika sinnen.

Tips! Många stilleben är fyllda av hemliga meddelanden i form av symboler. Vad betyder ett äpple, en dödskalle eller en fluga i konsten egentligen? Ta hjälp av bokens symbollexikon på sidorna 104–105.

Doftande måleri

Ibland kopplar vår hjärna till exempel ihop en färg med en smak eller förknippar en siffra med en doft. Förmågan att göra sinnliga kopplingar, att blanda olika sinnen, kallas för synestesi. Tänk om alla färgerna i en målning, förutom doften av oljefärg, kunde dofta på olika sätt! Tänk dig att kliva in på ett konstmuseum fyllt med alla dessa dofter, färger och former! Härligt eller utmattande?

Testa att blanda och utmana sinnena. Måla med något som både syns, luktar, känns och smakar – nämligen mat! Kan man måla med blåbär? Vilken rödnyans har paprikapulver? Ta en titt i skafferiet och se vilka kryddor och matvaror som finns där att använda.

Förbered innan

→ Papper av lite kraftigare kvalitet
→ Penslar
→ Vattenfyllda skålar
→ Skålar till de olika färgerna
→ Papptallrikar till varje elev som färgpalett
→ Skedar
→ Filmjölk
→ Ev. stavmixer för att mixa frysta bär
→ Doftande färgpigment ur skafferiet: gurkmeja-, paprika- eller currypulver, kardemumma, kakao, senap, kaffe, te, ketchup... Även frysta bär eller frukt, som blåbär, hallon och mango, har starkt färgpigment. Testa även hackad spenat, granatäpple eller rödbetor!

Gör så här

1. Förbered varsin färgpalett till eleverna: Blanda en skvätt filmjölk i en liten skål med ”pigment”. Testa dig fram så att de olika blandningarna blir tillräckligt doftande och så starka i färgen som du vill ha dom. Förbered en skål till varje färgpigment.
2. Tina och mosa frysta bär med stavmixern. Lägg varje färgämne i varsin skål. Använd vatten för att späda ut färgerna om de känns för tjocka.
3. Klicka ut de olika färgerna på papptallrikar, en till varje elev.

Fortsätter på nästa sida →

4. Innan ni sätter i gång och målar kan det vara kul att lukta på färgerna och försöka gissa vad de består av. Vissa färger luktar kanske mer än andra, vissa har färger som gör att man kan gissa sig till vad det kan vara för något. Om ni vill göra det lite svårare kan ni börja med att blunda medan ni luktar.
5. Dags att börja måla med penslar på papper, precis som med vanliga färger. Experimentera och pröva: vad händer när man blandar färgerna med varandra? Hur blir det när man målar med curry på hallon? Uppmuntra eleverna att lukta under arbetets gång – hur luktar din bild? Vad får dofterna dig att tänka på?
6. Låt bilderna torka.

Tips! Te eller kaffe kan man måla med både i pulverform (blandat i filmjölk) – och som flytande dryck. Saften ur granatäpple och vätska från inlagda rödbetor fungerar också bra att måla med.
Det finns även blåbärs- och lingonpulver att köpa som går fint att blanda med vatten eller filmjölk.

Känselteckna på ryggen

Den här teckningsutmaningen utgår ifrån ett av våra sinnen, känseln. Vi känner beröring, tryck, värme och kyla med hjälp av så kallade känselkroppar. Vissa ställen på vår kropp har många känselkroppar, som fingertopparna och läpparna. På andra ställen är känselkropparna färre, till exempel på ryggen. I den här övningen gäller det att koncentrera sig på att känna efter, samtidigt som man tecknar det man känner.

Förbered innan

→ Papper och pennor
→ Ritunderlag

Gör så här

1. Dela in klassen två och två. Varje par står eller sitter så att en har ryggen mot den andra.
2. Den ena eleven tecknar långsamt med fingrarna på kompisens rygg. Den andra försöker följa linjerna och samtidigt teckna på pappret vad den känner på sin rygg. Här mixas känsel, koncentration och motorik!
3. Byt plats med varandra.

Bildmaterial + mallar

1. *Frihetsgudinna,* del av La Marseillaise, silver, François Rude
2. *Konstnärens moder,* tempera på duk, Akseli Gallen-Kallela, 1896
3. *Självporträtt kallat La Surprise (Förvåningen),* olja på duk, Joseph Ducreux, 1790-talet
4. *Carl Michael Bellman,* olja på duk, Pehr Hilleström d.ä., ca. 1790
5. *Självporträtt,* etsning på papper, Rembrandt Harmensz. van Rijn, 1600-talet
6. *Skrattande flicka,* vax och gips, blandteknik, Medardo Rosso, ca. 1889–1890
7. *Den botfärdiga Magdalena,* olja på duk, Carlo Dolci, ca. 1635
8. *Porträtt av konstnärens mor, Mme Anne Ducreux f. Béliard,* pastell på papper, Joseph Ducreux
9. *Självporträtt,* etsning på papper, Rembrandt Harmensz. van Rijn, 1600-talet
10. *Flicka med apelsin,* olja på duk, Amalia Lindegren, 1855
11. *Stilleben med körsbär,* olja på ek, Osias Beert, början av 1600-talet
12. *Frukoststycke med ost och pokaler,* olja på ek, Jacob Fopsen van Es, 1630-talet
13. *Vanitasstilleben med dödsskalle,* bok och rosor, olja på ek, Jan Davidsz de Heem, ca. 1630
14. *Stilleben med fisk och ostron,* olja på duk, Giovanni Battista Recco, 1653
15. *En korg med smultron i ett landskap,* olja på duk, Luis Melendez, 1700-talet
16. *Stilleben med frukter och druvätande markatta,* olja på trä, Adriaen van Utrecht, 1635
17. *Vanitasstilleben med astronomiska instrument,* olja på duk, Christian von Thum, 1600-talet
18. *Måltidsstycke med krabba och frukter,* olja på ek, Pieter Claesz

1

AXEL GALLEN KALLELA 1891

Amelie L. π
1855

DI F

1653